

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta annetun lain muuttamisesta (Diaarinumero VN/19529/2022)

Hallituksen tavoitteena on edistää nopeatempoista päätöksentekoa tukevan tutkimus- ja selvitystiedon tuottamista VATT:in yhteyteen perustettavalla datahuoneella, jota on tarkoitus pilotoida vuonna 2023. Tätä varten hallitus esittää muutosta tutkimuskeskuksen toimintaa koskevaan lakiin, jonka nojalla VATT:illa olisi jatkossa tutkimus- tai selvitystyönsä hoitamiseksi oikeus saada maksutta sekä salassapitovelvoitteiden ja muiden tietojen käyttöä koskevien rajoitusten rajoittamatta tunnistetietoineen välttämättömät tiedot.

Näkemyksemme mukaan tutkijoiden pääsyä tutkimusaineistoihin on hyvä tukea datahuone-tyyppisillä hankkeilla, jotka edistävät ajantasaisen tutkimustiedon saatavuutta ja joilla on näin mahdollisesti positiivisia vaikutuksia harjoitettavan politiikan vaikuttavuuteen.

Nähdäksemme hallituksen esityksen ongelmana on se, ettei se millään tapaa rajaa VATT:in jatkossa saamien maksuttomien aineistojen käyttötarkoitusta koskemaan esimerkiksi vain datahuone-tyyppistä toimintaa. On huomioitava, että päätöksentekoa tukevien tutkimus- ja selvityshankkeiden lisäksi merkittävä osa VATT:in tutkijoiden tekemästä työstä on luonteeltaan pitkäjänteistä akateemista tutkimusta, jollaista tekee myös moni muu tutkimuslaitos ja yliopisto Suomessa ja jota rahoittaa mm. Suomen Akatemia.

Tutkimusorganisaatiot käyttävät vuosittain merkittäviä rahasummia tutkimuksesta aiheutuvien aineistokustannusten kattamiseen. Se, että VATT voi jatkossa tehdä selvityksiä ja tieteellistä tutkimusta maksuttomilla aineistoilla, tarjoaa tutkimuslaitokselle merkittävän kilpailuedun suhteessa muihin alan toimijoihin. Nykyisessä tilanteessa, jossa Tilastokeskuksen Fiona-hankkeiden käytöstä perimiä maksuja on juuri nostettu merkittävästi, yhden toimijan vapauttaminen aineistokustannuksista näyttäytyy kilpailevien toimijoiden silmissä kohtuuttomalta.

Hallituksen esityksen perusteluissa arvioidaan, etteivät VATT:ille Tilastokeskuksen aineistojen käytöstä koituvat kustannukset pieneneisi merkittävästi lainmuutoksen myötä. Mielestämme arvioon liittyy kuitenkin merkittävää epävarmuutta, koska laajennetun tiedonsaantioikeuden piiriin kuuluu myös Tilastokeskuksen aineistoja, joita on mahdollista jatkossa käyttää samoihin tarkoituksiin kuin nykyisin maksujen piirissä olevia aineistoja.

Yhteenvedona toteamme, että datahuonehankkeeseen osallistuvien tutkijoiden pääsyä ajantasaisiin aineistoihin on syytä tukea, mutta tämä voitaneen myös toteuttaa ilman vastaavia kielteisiä vaikutuksia akateemisen tutkimuskentän kilpailutilanteeseen.

Maksuttomien aineistojen käyttötarkoitusta voitaneen esimerkiksi rajata koskemaan vain tiettyntyyppisiä toimeksiantoja, jotka liittyvät suoraan datahuoneen toimintaan. Vaihtoehtoisesti lakiesityksestä voitaisiin poistaa aineistojen maksuttomuutta koskeva toteamus, jolloin lain kokonaisvaikutus kilpailutilanteeseen jäisi vähäisemmäksi.

Helsingissä elokuun 18. päivänä 2022

Tuomo Suhonen
tutkimusjohtaja, Työn ja talouden tutkimus LABORE

Mika Maliranta
johtaja, Työn ja talouden tutkimus LABORE

